

párhuzamosan pedig a tudásátadással megbízott tanítók, tanárok kulturális dominanciája és presztízse is fokozatosan eltűnt – márpedig az ember (az emberszabásúakhoz hasonlóan) csak domináns személyektől tud motiváltan tanulni. Valószínűleg összefügg ezzel az ismeretek forrásának megváltozása: a tömegmédia (tévét, internet) megjelenésével megrendült a kultúra írástudók által őrzött monopóliuma, a pedagógusoknak a mindenholnan megszerzhető / alternatív tudásformák megjelenésével kell konfrontálódni.

Mi a megoldás? A szerző szerint az oktatást és a társadalmat humánológiai szempontból kellene megközelítenünk, az iskoláknak pedig át kellene formálniuk kitűzött céljaikat, szabályaikat. Az oktatás alapozó szakaszában az iskolának a stabil, bizalomteli közösséget kellene biztosítania, ahol nem a számonkérések, hanem a közös akciók dominálnak, kialakítva így a társadalomba való későbbi beilleszkedéshez szükséges szabálykövetést, alkalmazkodást a mintaadó személyekhez. Ezt követné – egyéni igények alapján – a rend-

szerezett tudás átadása, a lehető legoptimálisabb oktatástechnológiai megoldásokkal. A közösségi nevelés és a „kényszertanítás” így kettéválna az intézményen belül, ami valójában az iskola funkcióbővítését eredményezné. A felvázolt megoldás – ismerve az oktatáspolitikák és intézmények tehetlenségi erejét, lassú változásait – természetesen utópia, de nem árt már most szembesülnünk a válságtünetek lehetséges kezelési módjaival.

Csányi Vilmos (2011): *Társadalom és ember*. Gondolat Kiadó – Universitas Pannonica, Budapest. 75 o.

Somogyvári Lajos

középiskolai tanár, Somogyi TISZK Rudnay Gyula Középkiskola, Tab

ügyvivő szakértő, Pannon Egyetem Modern Filológiai és Társadalomtudományi Kar Tanárképző Központ

Az újmédiáról felsőfokon

Szűts Zoltán irodalomtörténész, médiakutató legújabb könyvében, A világháló metaforái című kötetben egy eddig kevésbé kutatott szegmensét vizsgálja a digitális világ mindennapjainkra gyakorolt hatásainak. Témája újszerű megvilágításba helyezi a világháló és írott kultúránk közötti kapcsolatot, feltárva annak sokszínűségét és lehetőségeit. Sokszínűségét a kialakulása tekintetében, lehetőségeit az előttünk álló fejlődési potenciál tekintetében mutatja be.

A hét részből álló kötetben a szerző a világháló kialakulásának minden jelentős aspektusát ismerteti az olvasó számára, nem feledkezve meg a napjainkban zajló jelentős átalakulások, változások és azok mindennapjainkra gyakorolt hatásainak ismertetéséről sem.

Az első fejezetben megismerhetjük a kezdetek kezdetét: azokat az elméleteket,

amelyek később a világháló definíciójának alapjául szolgáltak. Megismerhetjük azokat a tételeket, főbb gondolatmeneteket, amelyek mentén gondolkodtak a hozzáértők a világháló jelentőségéről, funkciójáról és feladatairól. A szerző, a mai olvasó szemüvegén keresztül tekintve a jelenségre, érdekesen és olvasmányosan mutatja be ezeket az első ránézésre

esetleg túlzottan elméletorientáltak tűnő folyamatokat.

A második fejezetben a könyvnyomtatás elterjedésének hatásait ismerheti meg az olvasó. A szerző demonstrálja az információ terjedésének jellegzetességeit az olvasni tudás és a könyvolvasás szélesebb rétegei közötti terjedésével párhuzamosan. Ebben a fejezetben megismerhetjük továbbá a könyv és a hipertext olvasási szokásai közötti különbségek mellett a világhálón létező korai szöveg jellegzetes vonásait is. Mindezek mellett e fejezet bemutatja a hipertext és a hipermedia kifejezések születésének körülményeit is: felvázolja azokat az elméleteket, amelyek hatással voltak e két kifejezés létrejöttére, tartalommal való megtöltésére. Pontosan és érthetően mutatja be a két terminus technicus jelentését, mögöttes tartalmait, valamint a web2.0 fogalmát és jellemzőit.

A harmadik fejezet címe (*A hipertext elméletei; szöveg a világhálón*) megtevesztheti az olvasót a címben szereplő mélyebb szintű elméleti utalás miatt, s arra készítheti, lapozza át, hagyja ki, ami igazából nagy hiba lenne. Elsőre ugyanis úgy tűnhet, csak irodalomtudományi ismeretekkel felvértezett olvasók számára íródott. Ez a feltételezés azonban nem teljesen pontos, ugyanis Szűts Zoltán érthetően és befogadható módon, többféle megközelítésben mutatja be a szöveg megjelenését a világhálón. A hipertext, a linkekkel ellátott szöveg elméletének ismerete segít megérteni többek között azt is, miért változtak meg az olvasási szokások. Rendkívül izgalmas utazás ez, melynek során az olvasó megértheti a szöveg azon aspektusait, amelyek a világhálón ma is megjelenő különféle szövegeket jellemzik. Érdekesítő utazás ez egy olyan világba, mely a mai ember életének szerves része, de megismerni, felfedezni eddig – talán – nem volt lehetősége.

A negyedik fejezet gyakorlati, felhasználói szemmel vizsgálja a hipertextuális művek megjelenését. Részletesen ismerteti a hipertextuális irodalmi szövegek elterjedésének akadályait, befogadási nehézségeit és a szöveg hordozójából (pl. képernyő) fakadó olvasási nehézsé-

geket. Nagyon pontosan és szemléletesen mutatja be a jelenleg elérhető hipertextuális műveket, részletesen ismertette létrejöttük körülményeit, célját. Rendkívül érdekes ezen művek vizsgálata, hiszen általuk jobban megérthető jelen korunk világhálón keletkezett szövegeinek háttere, jellemzői. A fejezet szakmaiságát nagymértékben növeli a gépversek létezésének bemutatása is, hiszen a szerző itt is a világháló művészetének olyan szegmensét tárja elénk, amellyel a hétköznapiak során ritkán találkozunk. Bevezeti az olvasót a gépek és a szoftver uralta költészetbe, ami önmagában véve is unikális; további számos és fontos kérdést vetve fel a szöveg szerzőjével kapcsolatban. A fejezet széles spektrumát bizonyítja a cyberkultúra és a virtuális valóság bemutatása, illetve a tudományos diskurzusban lehangsúlyosabban szereplő, alapvetően William Gibson- és Philip K. Dick-művek ismertetése. Emellett meghatározza a cyberpunk definícióját, a jelenség lényegét és céljait.

Az ötödik fejezet továbbvezeti a téma iránt érdeklődőket a megkezdett úton, és az előző fejezet hipertextuális műveinek vizsgálata után a pszeudohipertextek általános és speciális ismérveit sorakoztatja fel. Az ilyen típusú, nem képernyőn megjelenő, hanem nyomtatott hipertextre példákat is hoz a szerző: Laurence Sterne *Tristram Shandy úr élete és gondolatai* vagy Vladimir Nabokov *Plale Fira* művét. E sajátos szövegekörnyezet egyik fő jellemzője a linearitás megtörése a megfelelő hiperlinkek összeköttetése által, ami leginkább a gépversek megjelenése után, illetve az internetszolgáltatások által nyújtott technikai feltételeket követően bontakozhatott ki. A gépversek esztétikai megjelenésére számos képi mintát mutat be a fejezetben, ami az interaktivitás lehetőségét is magában foglalja.

A következő fejezet a digitális paradigmaváltás leglényegesebb területeit tekinti át, kezdve a képernyőről (akár egyszerre több képernyőről) való olvasás és szerkesztés anomáliájával és befejezve a „copy-paste kísértet” és elektronikus címkezés kérdéskörével. Ez a fejezet tartal-

mazza a legtöbb empirikus példát számos ábra szemléltető támogatása segítségével. Ezek egyértelműen jelzik a digitális világ, a digitális kommunikáció eszközrendszerét, illetve a digitális állampolgárság magatartásformáját (pl. digitális, online könyvtárak, selfie). E fejezet talán a legelőremutatóbb az oktatás szempontjából is, hiszen olyan kérdésekre is keresi a választ, mint hogy milyen értéket képvisel az, ami megfoghatatlan (ti. a digitális tartalom). Olyan kérdés ez, melyre iskolarendszerünknek határozott választ kell adni. Ha ugyanis a digitális műveért a felhasználó nem hajlandó fizetni (hogy milyen sémák szerint, az az üzleti modelleken múlik), akkor idővel nem lesz író, tanár, tudós, aki vállalhatná, hogy csupán elhivatottságból hozzon létre művet, hiszen tudja, hogy a legalapvetőbb anyagi támogatásban sem fog részesülni munkájáért. A digitálisan rögzített tartalom kérdésköréhez kapcsolódik a törvényi szabályozás többnyire sikertelen története, amit a szerző úgy prezentál, hogy közben világossá válik: paradigmaváltásra került sor, a Facebook, a Google és a Wikipédia háttérbe szorítják a kiadókat és a szerkesztett tartalmakat.

Az utolsó fejezetben a szerző az új média elemeinek megjelenését és legújabb vívmányait mutatja be. Az itt kibontakozó vitában helyet kap a vizualitás szerepe a világhálón. Hasonlóképpen fontos momentum, hogy a szerző részletesen tárgyalja a narratívák nélküli nonlineáris vagy spontán tartalomszerveződéseken alapuló tanuláselméletek kérdését, ehhez kapcsolódóan bemutatja a 3D-s kiterjesztett valóság és a virtuális környezetek jelenségét is. A mű végén megjelenő augmentált valóság értelmezésében az élményszerűség, az idő és tér dimenzióinak szabad kezelése és a téma holisztikussága együttesen fokozza fel az olvasók érdeklődését, ami aktivi-

tásra készítheti e sorok olvasóit is, oly módon, hogy okostelefonukra telepítik a kiterjesztett valóság alapú alkalmazásokat, és valós területekre digitális tartalmat vetítenek. Örvedetes, hogy a szerző a külföldi példák mellett figyelt arra is, hogy azon magyar jelenségeket is áttekintse, amelyek joggal tarthatnak számot figyelemre.

Összességében Szűts Zoltán könyve hiánypótló tudományos munka, melyben a témát az interdiszciplináris jellegéből adódóan több aspektusból is nagyon jól tárgyalja. Kiemelkedő körültekintéssel és pontossággal mutatja be a választott tudományhoz kapcsolódó új területeket, megismertetve az olvasót a világháló olyan eldugott szeleteivel, mint például a géppers vagy a cyberpunk, melyekről igen ritkán szól diskurzus a témával foglalkozó oktatás keretein kívül. A könyv olyan közös gondolkodást indíthat el, amely megfelelő megvilágításba helyezi a művészetekkel foglalkozók számára a világháló jelentőségét és lehetőségeit a közös kulturális hagyományok továbbörzésére. A kronologikus fejlődési trendek ismeretése mellett párhuzamosan a konkrét megoldási lehetőségekről is számot ad a mű. Mindemellett a fejezetek egyes sorai az új korszerű internetes hálózat és azok szolgáltatásainak veszélyeire is rávilágítanak, mellyel napjainkban feltétlenül számolni kell.

Szűts Zoltán (2013): *A világháló metaforái*. Osiris Kiadó, Budapest.

Molnár György

BME Műszaki Pedagógia Tanszék
PhD egyetemi oktató (tanszékvezető-helyettes,
egyetemi docens)